

**ПОТЕЛИЦЬКА ЗБІРКА КЕРАМІКИ
З МУЗЕЮ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА***Володимир ПЕТЕГИРИЧ, Андрій ГАВІНСЬКИЙ**Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України,
вул. Винниченка, 24, 79008, м. Львів, Україна, e-mail: v.petehyrych@gmail.com, andrham@ukr.net*

У статті розглянуто питання локалізації та найдавнішої історії місцевості Телич (Потелич), який вперше згадується у Галицько-Волинському літописі під 1262 р. Однак його локалізація довгий час була та залишається дискусійною і пов'язувалася з с. Потелич на українській частині Розточчя або з Тиличем у польських Карпатах. Усі попередні дослідження про його місцезнаходження базувалися виключно на писемних і картографічних джерелах та критичному аналізі літератури. Варто долучити до розгляду цього питання неопубліковані археологічні джерела, зокрема колекцію кераміки, знайдену ще наприкінці 30-х років ХХ ст. на городищі в Потеличі. Серед цієї кераміки виділено три хронологічні групи – фрагменти ліпних посудин ІХ–Х ст., уламки кружальних горщиків Х–ХІ ст. та ХІІ–ХІІІ ст. Археологічні матеріали, здається, остаточно підтверджують “розточанську”, а не “карпатську” локалізацію літописного Телича (Потелича). Цікаво, що серед них виявилися знахідки не тільки синхронні з першою літописною згадкою Телича (ХІІІ ст.), але й значно давніші. Використання городища для заселення впродовж тривалого часу може вказувати, що це місце було надзвичайно сприятливим для проживання й захисту завдяки оптимальним природнім умовам (наявність водної артерії, висока гора у поєднанні з штучно зведеними оборонними валами й ровами для забезпечення захисту, розташування у місці проходу через розточанські пагорби поблизу найкоротшого шляху з Белзької і Червенської земель у Верхній Надбужанщині до Прикарпаття, що дозволяло також контролювати один з важливих шляхів Галицько-Волинської землі).

Ключові слова: Потелич, кераміка, Прикарпаття, Верхня Надбужанщина, Музей Наукового товариства ім. Шевченка.

Вступна інформація. У фондах відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України віднайдено колекцію кераміки з Потелича, у якій виявилися фрагменти посудин культури лійчастого посуду, які уже опубліковано [Гавінський, 2013, с. 264–267]. Ці уламки кераміки, які відносяться до ІV–ІІІ тис. до н.е., хоч і виявлені на території Потелицького городища, проте не мають відношення до історії населеного пункту княжої доби. Вони засвідчують досить ранній період заселення цієї місцевості племенами відомої загальноєвропейської культури, носії якої досить часто обирали для свого проживання природно захищені пагорби чи мисові підвищення над річками [Пастернак, 1961, с. 188]. Зокрема, подібно були облаштовані поселення культури лійчастого посуду на Замковій горі у Львові [Ратич, 1961, с. 115], Чорній горі поблизу Малих Грибович на Жовківщині [Смішко, Пелешин, 1962, с. 28], горі Жупан біля Винник [Пелешин, 1995, с. 24], високому мисі в урочищі Кам'яна Гора біля с. Тростянець Миколаївського р-ну [Jażdżewski, 1936, s. 293, тара LXXIII], в урочищі Рогатка на правому високому березі Дністра поблизу с. Которино Жидачівського р-ну Львівщини [Hawinsky, Pasterkiewicz, Rybicka, 2013, s. 168], на Зимнівському городищі поблизу Володимира-Волинського, на високому мисі правого берега Західного Бугу в урочищі Чуб біля с. Лежниця на Волині [Пелешин, 2004, с. 12–14; 1966, с. 12] та інші.

Разом з матеріалами культури лійчастого посуду на поверхні Потелицького городища зібрано 98 уламків посудин княжої доби. Це та колекція кераміки, яка поступила у Музей Наукового Товариства ім. Шевченка в 30-х роках ХХ століття і про яку тільки коротко згадував

Ярослав Пастернак у публікації, присвяченій новим надходженням у фонди музею. У цьому нас переконує співпадіння інвентарних номерів (25795) на кількох більших фрагментах горщиків та аналогічного інвентарного номера, який подано у короткому повідомленні Я. Пастернака. До того ж, на кількох квитанціях, які збереглися у скриньці разом з фрагментами посудин, виразним почерком вченого зроблено запис: “Потелич з городища, назбиране на поверхні”. Крім кераміки, Я. Пастернак згадував знайдені на городищі залізний наконечник стріли, кам'яний брусок та залізний ніжик [Пастернак, 1937, с. 25]. Однак цих знахідок серед матеріалів з Потелицького городища виявити не вдалося.

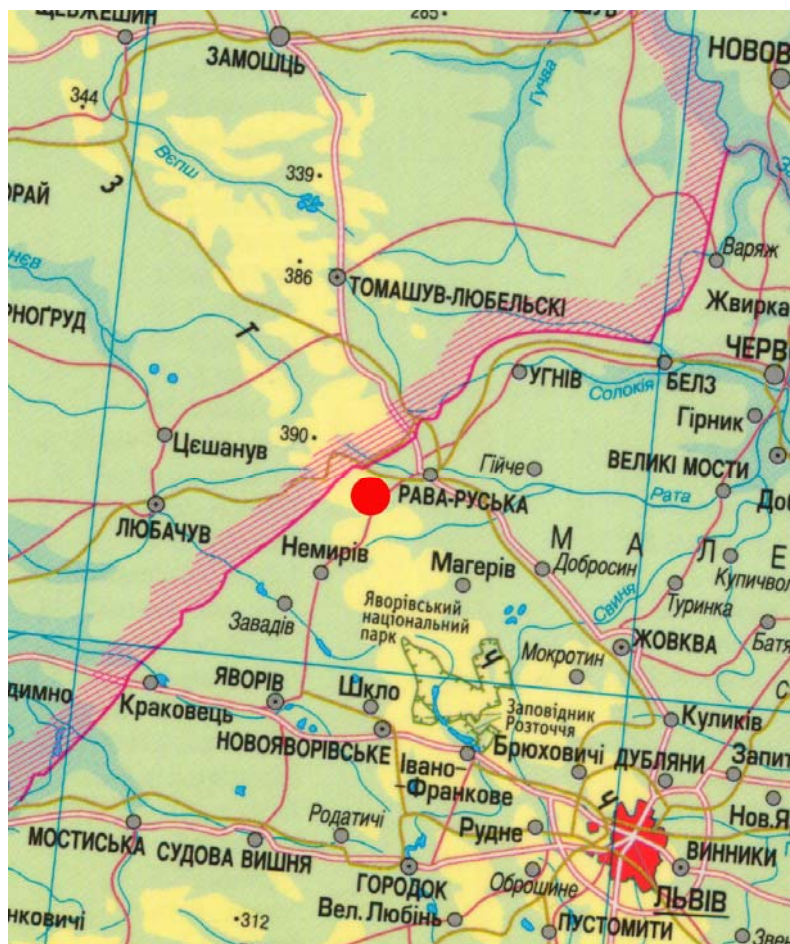

Рис. 1. Локалізація Потелича на Розточчі

Fig. 1. Location of Potelych in Roztochchia region

Перша згадка про Потелич (Телич) та його локалізація. Потелич – це сучасне село у Жовківському р-ні Львівщини, неподалік кордону України з Польщею. Воно розкинулося на південних відрогах Розточчя над річкою Телич, від якої, очевидно, й отримало свою назву (рис. 1). Село Потелич багате своєю історією та пам'ятками культури, у середньовіччі було містечком, отримало магдебурзьке право, стало також широко відомим як центр гончарного ремесла у другій половині XVI–XVIII ст., знамените своїми розписами дерев'яних церков XVII ст. Ці сторінки історії та культури Потелича відображені у численних публікаціях, в т.ч. у монографічних дослідженнях [Горницький, 1890; Prochaska, 1913; Січинський, 1927, с. 103–130; Логвин, 1968, с. 252–255; Міляева, 1969; Janeczek, 1997, s. 51–68]. Натомість мало що знаємо про найдавнішу історію цього населеного пункту, найстарша згадка про який сягає XIII ст.

Рис. 2. Вид із заходу на гору Городище у Потеличі

Fig. 2. View from the west on the mountain Horodysche in Potelych

У Галицько-Волинському літописі Потелич вперше згадується як Телич під 1262 роком [Ипатьевская летопись, 2001, стб. 857; Літопис Руський, 1989, с. 424, 571]. Локалізація цієї місцевості час від часу викликає дискусії серед дослідників. Частина з них ідентифікувала з літописним Теличем місцевість Тилич у польських Карпатах поблизу Криниці [Шараневич, 1869, с. 54, 61; Дашкевич, 1873, с. 66; Лонгинов, 1885, с. 164; Грушевський, 1905, с. 458, 601, 612; Пашуто, 1950, с. 105, карта на вклейці; Котляр, 1985, с. 162; Літопис Руський, 1989, с. 424, 571, карта “Європа до кінця XIII століття”]. Не мало було й прихильників іншої версії, які вважали, що у літописі йде мова про Потелич на Жовківщині [Барсов, 1885, с. 118; Січинський, 1927, с. 105; Пеленський, 1948, с. 23–24; Крип’якевич, 1984, с. 31], городище якого розташоване на пагорбі над долиною ріки Телич, допливу ріки Рати, яка є лівосторонньою притокою теперішнього Західного Бугу. У спеціальній доповіді про кордони Галицько-Волинського князівства за таку локалізацію висловився ще у 1937 р. відомий історик, знавець історичної географії Мирон Кордуба [Нові дані..., 1937]. Важливі аргументи щодо такого розташування літописного Телича навели польські дослідники Фелікс Кірик та Міхал Парчевський. Карпатський Тилич, за їхніми даними, аж до початку XVII ст. називався зовсім по-іншому – у джерелах він згадується як “*Oppidum Novum*” та “*Miastko*”. Він почав називатися Тиличем щойно через три з половиною століття, у 1612 р., коли завдяки краківському єпископу Петрові Тилицькому отримав міські права та назву від прізвища фундатора [Kiryk, 1995, s. 188; Parczewski, 2007, s. 22–23, поклик 21]. Останнім часом цю локалізацію ще раз аргументовано підтримав Анджей Янечек, навівши цілу низку пізніших від першої літописної згадки джерел та картографічних матеріалів [Janeczek, 1997, s. 52–53]. Така локалізація добре узгоджується також з повідомленням літопису, у якому згадується Телич. З нього дізнаємося, що князь Василько, здобувши перемогу над Литвою, повернувся у Володимир і послав разом з боярином Борисом здобич своєму братові королю Данилу, який поїхав в Угри. Борис догнав Данила поблизу Телича: “*Король же бьяшетъ поїхал в Угри і угони его Борис у Телича*” [Ипатьевская летопись, 2001, стб. 857]. Це повідомлення також свідчить, що власне через вузький прохід між

пагорбами Розточчя біля Телича проходила найкоротша дорога, яка з'єднувала Володимир і землі Надбужанщини з Прикарпаттям і Угорщиною [пор.: Janeczek, 1993, s. 211, 234–235, 380].

У самому Потеличі збереглася назва гори “Городище”, біля підніжжя якої розташована знаменита своїми розписами Святодухівська церква 1502 р. (рис. 2). Городище у Потеличі згадує ще Ян Длугош: “*Potylicz, mons altus terrae Belszensis, qui a fluvio Potylicz alluitur...*” / “Потилич, висока гора в Белзькій землі, річкою Потиличем оточена... [Dlugosz, 1964, s. 104]. Городище у Потеличі, зазначене як “*Alte Schanze*”, добре помітне на карті Фрідріха фон Міра 1779–1783 років, на якій воно розташоване на західному краю видовженого пагорба, що панує над долиною ріки Телич [див.: Janeczek, 1993, s. 235, рис. 12; 1997, s. 54, рис. 1]. Його у 1818 р. відвідав відомий дослідник слов'янських старожитностей Зор'ян Доленга-Ходаковський, який написав, що “*на горі побачив звичайне городище, тобто святий город старих слов'ян, обнесений довкола валом*” [переклад з польської за: Chodakowski, 1967, s. 210–211]. Городище у Потеличі згадували у своїх працях також Антоні Шнайдер і Богдан Януш, називали його досить великим і локалізують на пагорбі над церквою [Schneider, 1874, s. 15; Janusz, 1918, s. 190]; гора “Старе городище” у Потеличі фігурує також у Географічному словнику [Słownik geograficzny, 1887, s. 880]. Вона виразно виділяється у рельєфі сучасного села (рис. 3).

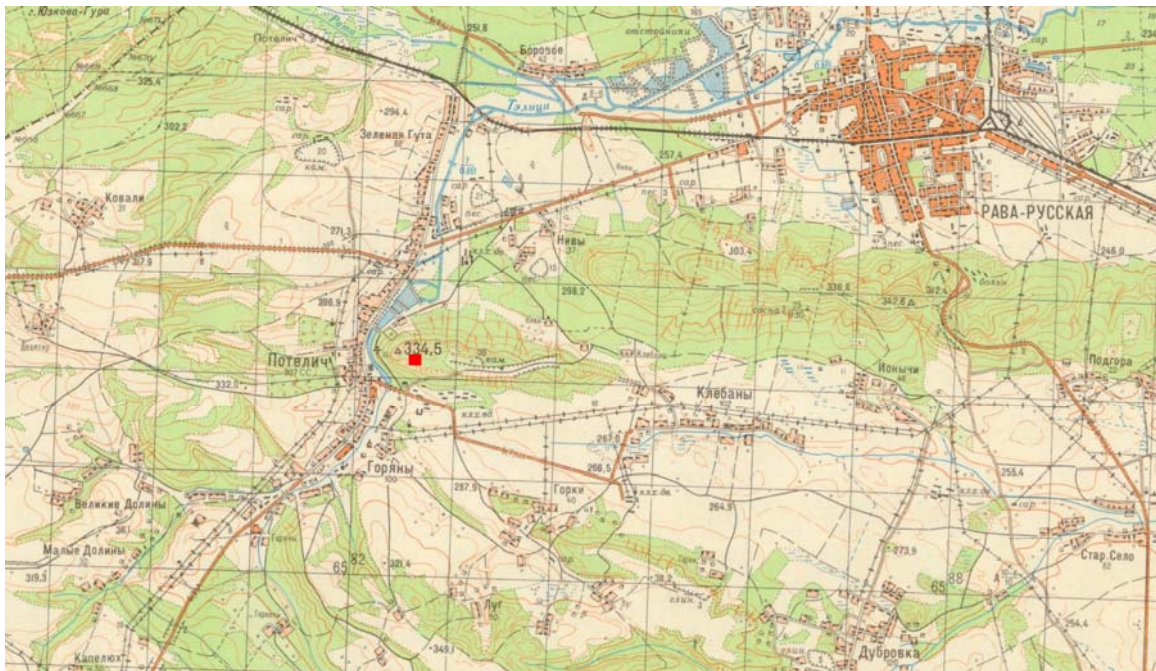

Рис. 3. Місце розташування городища у Потеличі

Fig. 3. Location of the hill-fort in Potelych

Повнішу інформацію про цю пам'ятку подав Володимир Січинський, згадуючи у своїй статті про гору “Городище”, яка “*розташована на схід від містечка, і з того боку є дуже стрімкою, так що старе містечко з неї видно як на долоні. На самому вершці гори є досить велика площа коло 1/2 км в поперечнику, яку з чотирьох боків оточують вали, рови і почасти рештки кам'яних укріплень. Дуже стрімкий східний спад гори має вали безпосередньо над кручою. Тут же збереглися кам'яні, безсумнівно штучні укріплення, які скоро будуть зрівняні з землею*”. Далі він відзначав, що “*Найгірше збереглися вали з півночі і півдня, а зі сходу, де спад гори найменший і де крім насипаного валу є окіп, ще й досі помітний перерив поміж валами, ніби місце колишнього входу – брами до городища*” [Січинський, 1927, с. 105–106].

У 1963 р. городище обстежувала експедиція Ленінградського відділення Інституту археології АН СРСР під керівництвом П. Раппопорта. Культурного шару і знахідок на городищі учасники експедиції не виявили. Натомість на сусідній горі, що розташована за 50–100 м на північний схід від городища, зафіксовано уламки кераміки княжої доби [Раппопорт, 1963, с. 8]. На самому початку 90-х років ХХ ст. городище обстежила Верхньодністрянська постійнодіюча слов'яноруська археологічна експедиція під керівництвом О. Корчинського. Матеріали обстеження представлено тільки у його дисертаційній роботі [Корчинський, 1996, с. 208–209]. Серед кераміки, знайденої на західному схилі гори Городище виявили матеріали переважно XIV–XV ст. [Корчинський, 1996, рис. 91, 92]. Отже, до сьогоднішнього часу дослідники не мали у своєму розпорядженні опублікованих археологічних матеріалів, які б проливали світло на питання про можливість заселення гори Городище за княжої доби.

Ранньосередньовічна колекція кераміки з Потелича. Серед знайденого на Потелицькому городищі керамічного матеріалу княжої доби з Музею НТШ абсолютно переважають фрагменти горщиків, за винятком одного більшого уламка ліпної сковорідки. Для класифікації горщиків та їхнього хронологічного поділу доводиться враховувати тільки особливості керамічної маси, спосіб виготовлення та характер профілювання вінець цих виробів.

Усі фрагменти кераміки княжої доби на підставі морфологічного аналізу можна розділити на три основні хронологічні групи, до того ж до *першої групи* зараховуємо найдавніші зразки посудин, які представлені тільки уламком ліпної сковорідки, двома фрагментами верхньої частини ліпних горщиків та уламком дна від такого ж горщика.

Добре збережений фрагмент сковорідки дозволив реконструювати її форму (рис. 4, 1). Сковорідка має легко загнуті стінки з косо зрізаним всередину краєм вінець. Її діаметр по вінцях становить 20 см, висота сковорідки 4 см, товщина стінок 1,2–1,5 см. Плоске дно сковорідки має діаметр 18 см.

До першої групи відносимо також верхню частину товстостінного ліпного горщика тюльпановидної форми з плавно розхиленими і потоншеними вінцями, заокругленими із зовнішнього боку (рис. 4, 2). Діаметр горщика по вінцях 18,5 см, товщина стінок 1,7–1,8 см. Зовнішня поверхня горщика має темно-охристий колір, внутрішня – темно-сірий. У керамічній масі простежуються домішки товченого каміння та грубозернистого піску, який місцями проступає на поверхні посудини. Ще один фрагмент верхньої частини ліпного горщика має подібне профілювання вінець, але дещо більший діаметр (23,5 см). Зовнішня поверхня горщика темно-сіра, внутрішня чорна. У керамічній масі простежується домішка грубого піску з камінцями, які проступають на його поверхні. Вінця у посудини розхилені, трохи потоншені і заокруглені із зовнішнього краю (рис. 4, 4).

Серед фрагментів горщиків виявилися декілька більших частин денць. Одне з них, мабуть, належить до найдавніших (перша група) посудин серед описаної колекції (рис. 4, 3). Це фрагмент товстостінного дна ліпного горщика діаметром 12,5 см, сірого кольору, у тісті якого простежується домішка грубого піску, окремі більші зерна якого випали під час випалу горщика. Товщина денця 1,2 см, придонної стінки – 1,4 см. Мабуть це денце хронологічно співвідноситься з фрагментами ліпних горщиків та сковорідки описаними вище.

Першу нечисельну групу кераміки на підставі технології виготовлення, характеру профілювання вінець горщика, приблизних аналогій з інших пам'яток можна, очевидно, датувати у межах IX–X ст.

Друга хронологічна група кераміки, яку датуємо X–XI століттями, представлена значно більшою кількістю діагностично виразних фрагментів верхніх частин виключно кружальних горщиків, а також стінками посудин та денцями. Найхарактернішою ознакою кераміки цього періоду є форма вінець. Якщо для кераміки попереднього хронологічного етапу вінця горщиків були ще слабо виділені у загальному профілі посудин, то в горщиках X–XI ст. вони

потовщені і їхній зовнішній край сформований у вигляді манжета або карниза. Серед верхніх частин горщиків за характером профілювання вінець можна виділити кілька варіантів.

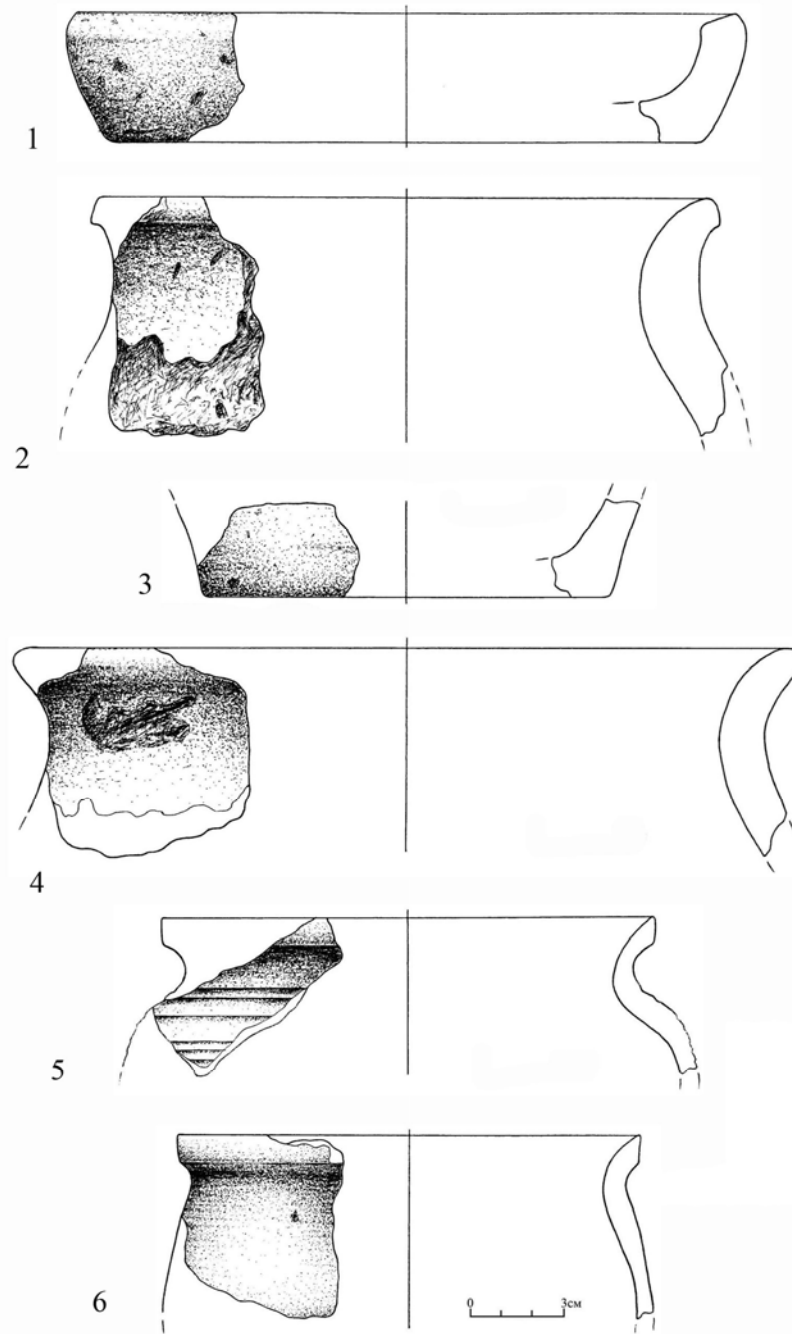

Рис. 4. Кераміка IX–X ст. (1–4) та X–XI ст. (5–6) з Потелицького городища
Fig. 4. Ceramic ware from IX–X centuries (1–4) and X–XI centuries (5–6) from Potelych hill-fort

До першого з них належать горщики, які мають вінець, розхилені назовні, потовщені, тригранноформовані і зрізані по зовнішньому краю, причому площина зрізу може мати нахил досередини, назовні або ж бути вертикальною. Горщики виготовлені з керамічної маси, у якій є домішка дрібного піску, їхня старанно вигладжена поверхня має сірий, темно-сірий і рідше

охристо-сірий колір. Товщина стінок 0,7–0,9 см, діаметр посудин по вінцях від 12 до 18,5 см (рис. 4, 5–6; 5, 1–2).

Вінчики горщиків другого варіанту теж розхилені назовні, вони прямі, видовжені, їхній зовнішній край не зрізаний, а заокруглений. Цікавою особливістю цього варіанту посудин є різкий залом між вінцями і плічками, в результаті чого шийка горщиків майже не виділена (рис. 5, 3–5). Зовнішня поверхня посудин має сірий або темно-охристий колір, внутрішня – темно-сіра. Товщина стінок від 0,6 до 0,9 см, у керамічній масі простежується дрібний пісок. Один з горщиків широкогорлий, його діаметр по вінцях має 27 см, діаметр іншого – 16 см.

До третього варіанту зараховуємо горщики, які мають манжетовидні вінця з округлим потовщенням верхньої і нижньої частини зовнішнього краю. Інколи такий профіль вінця називають молоткоподібним. Горщики цього варіанту мають добре вигладжену світло-сіру або охристо-сіру зовнішню поверхню та темно-сіру внутрішню. У керамічному тісті простежується дрібний пісок. Один краще збережений фрагмент верхньої частини горщика має діаметр по вінцях 14 см (рис. 5, 4).

У горщиків четвертого варіанту, які дуже подібні до попереднього, заокруглена зовнішня частина вінця роздвоєна невеликим жолобком. Іноді він є досить розвинутим і тоді зовнішній край вінця має вигляд добре профільованого рівчака. Поверхня посудин має сірий або темно-охристий колір, на поверхні деяких посудин утворені пустоти від випадання при випалі більших зерняток піску. Діаметр горщиків по вінцях від 12 до 19 см, товщина стінок від 0,6 до 1 см (рис. 5, 6–7; 6, 1–2).

П'ятий варіант горщиків своїм зрізом по зовнішньому краю вінця близький до першого, проте відрізняється від нього наявністю незначного заглиблення на внутрішньому краю вінця, яке стає типовим в кераміці XII–XIII ст. і служить опорою для накривок. Горщики цього варіанту мають s-подібний профіль верхньої частини посудини, сильно розхилені вінця, чітко виділену шийку, меншу товщину стінок (0,5–0,6 см). Вони виготовлені з добре відмученої глини з домішкою дрібного піску, їхня поверхня добре заглажена. Трапляються як невеликі вузькогорлі горщики (діаметр по вінцях 11,5 см), орнаментовані на плічках горизонтальними ледь заглибленими лініями, так і майже вдвічі більші посудини діаметром 22,5 см (рис. 6, 3–4). Горщики з таким профілем вінця завершують типологічний розвиток кераміки X–XI ст. і, мабуть, є перехідною формою від кінця XI до початку XII ст.

До кераміки другої групи можна зарахувати окремі фрагменти стінок посудин, які прикрашені на плічках хвилястими несиметричними лініями, інколи вони поєднані з недбало проведеними горизонтальними лініями. До неї належать також уламки грубостінних денців з плоским дном діаметром переважно 8,5–10 см. Трапилося одне денце діаметром 16,5 см від більшої посудини.

З майже 100 уламків глиняних посудин, зібраних на поверхні Потелицького городища, більшу половину складають стінки горщиків *третьої хронологічної групи*, яка попередньо датована XII–XIII ст. Здійснити детальний аналіз цього керамічного матеріалу досить важко через його фрагментарність та відсутність діагностичних таксономічних рис. Виглядає, що фрагменти кераміки цієї групи представлені виключно горщиками. Серед них відсутні верхні частини посудин, що не дозволяє розділити їх на окремі варіанти за характером профілювання вінця, як це зроблено з матеріалами X–XI ст. Єдиною підставою для досить приблизного аналізу залишається технологія їхнього виготовлення. Горщики виготовлені на швидко ротаційному гончарному крузі з доброякісної керамічної маси з домішкою дуже дрібного, очевидно, просіяного піску, товщина стінок від 0,4 до 0,6 см, їхня поверхня добре вигладжена. Ззовні вона має сірий або охристий колір, внутрішня поверхня темно-сіра майже чорна, рідше темно-охриста, випал добрий. Стінки посудин зберегли симетричні пропорції, вони орнаментовані смугами чітких горизонтальних або рядами хвилястих ліній, часто спостерігається поєднання цих мотивів (рис. 6, 5–6).

Аналіз керамічного матеріалу. Описані вище керамічні матеріали та кілька окремих знахідок, які відомі тільки за згадкою у статті Я. Пастернака, репрезентують княжий період

заселення урочища Городище у Потеличі. Їхній короткий аналіз розпочнемо з найдавніших ліпних посудин, які об'єднуємо, як уже згадувалося, у *першу хронологічну групу*.

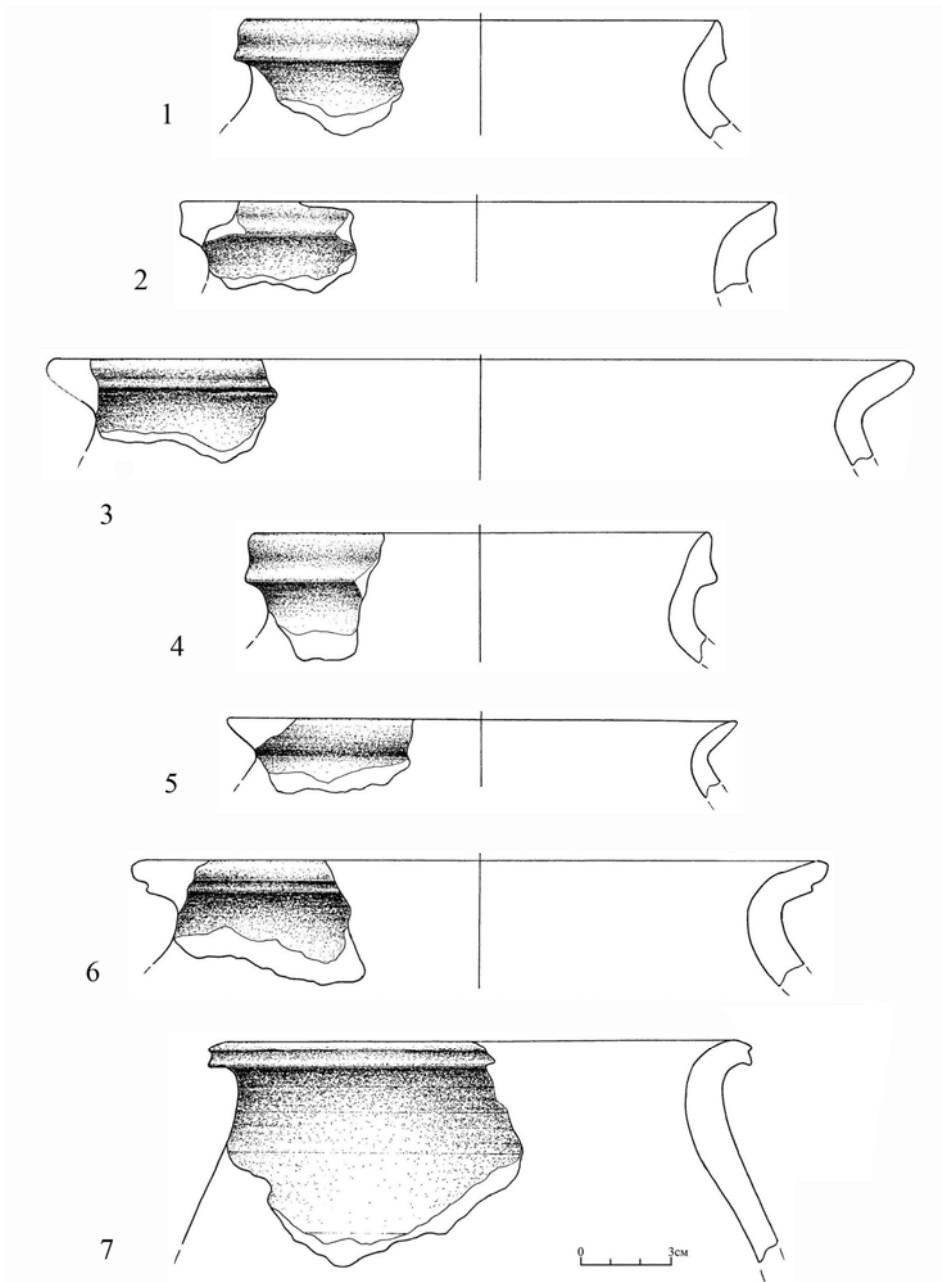

Рис. 5. Фрагменти горщиків X–XI ст. з городища у Потеличі
Fig. 5. Fragments of pots from X–XI centuries from hill-fort in Potelych

Фрагменти ліпних горщиків з плавно розхиленими і потоншеними вінцями, заокругленими із зовнішнього боку, відрізняються не тільки характером профілювання верхніх частин і вінця, але й складом керамічної маси. Вона рихла, з домішками грубозернистого піску та товченого каміння, яке місцями виступає на поверхні посудин, погано випалена. Такі горщики характерні для ліпного посуду пізнього етапу культури Луки-Райковецької і можуть датуватися IX–X ст. [Михайлина, 2007, с. 31, рис. 18].

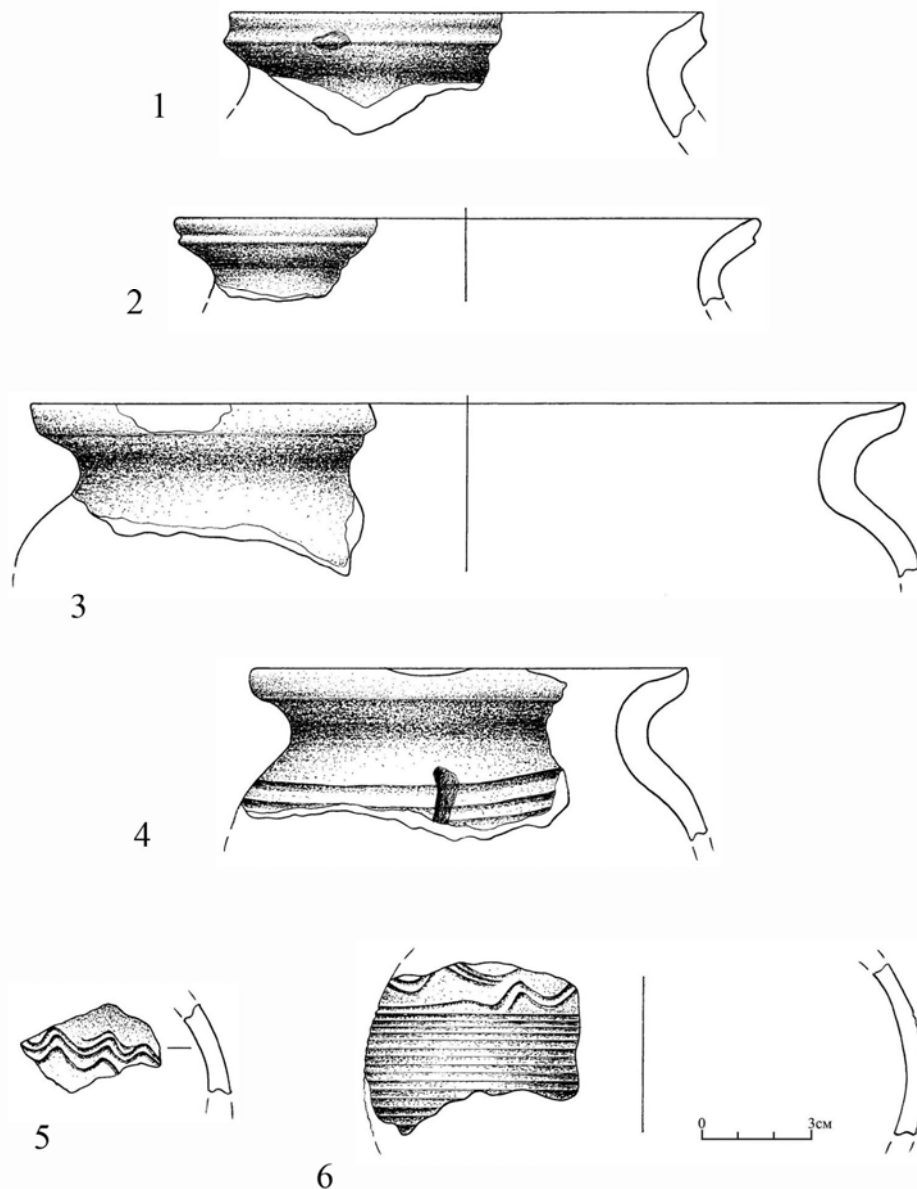

Рис. 6. Кераміка X–XI ст. (1–4) та XII–XIII ст. (5–6) з Потелицького городища
Fig. 6. Ceramic ware from X–XI century (1–4) and XII–XIII centuries (5–6) from Potelych hill-fort

Ліпні сковорідки на території Прикарпаття і Волині генетично пов'язуються і розвиваються з аналогічних форм посуду ранньослов'янського часу. У княжу добу вони трапляються переважно на городищах. Серед найближчих місцевостей, де виявлено такі знахідки, можна згадати Львів¹ [Ратич, 1961, с. 119, рис. 3, 17], Судову Вишню [Ратич, 1962, с. 109, табл. II, 1–2], Червен [Abramowicz, 1959, s. 151, рис. 39], Пліснеськ [Кучера, 1962, с. 50; Филипчук, 2012, рис. 15: 9–10; 16: 2; 19: 4], а з більш віддалених – Галич [Каргер, 1960, с. 62], Дорогичин [Musianowicz, 1969, s. 139], городища Північної Буковини [Тимощук, 1973, с. 104, рис. 4, 4; 1974, с. 89–91, рис. 4, 14, 18] і Молдови [Хынку, 1971, с. 88–89, рис. 7, 1–5; 2, 1–2]. Відомі ліпні глиняні сковорідки на інших територіях східного слов'янства, а також у Польщі, Чехії,

¹ У своїй статті про дослідження Львова О. Ратич згадував про ще одну ліпну сковорідку з Потелича, яка зберігалася у Львівському історичному музеї [див.: Ратич, 1961, с. 119].

Словаччині [Malinowski, 1957, s. 68–80; Skružný, 1964, s. 370–389]. Деякі дослідники вважали, що такі вироби зникли у X ст. з появою залізних сковорідок [Рыбаков, 1948, с. 173]. Однак встановлено, що на території Галицької землі вони доживали у деяких районах до XII ст. [Хынку, 1971, с. 88–89]. Крім того, замість ліпних появилися не тільки залізні, але й глиняні кружальні сковорідки, які знайдено, зокрема, у Пліснеську [Кучера, 1962, с. 50] та Белзі². Знахідки таких сковорідок у Новогрудку на території Білорусії, де вони датовані X ст., дослідники пояснюють проникненням волинян у північніші райони Русі [Малевская, 1972, с. 18, 20]. На Чаплинському селищі на півдні Білорусі, яке відноситься до X–XI ст., вони фіксуються разом з ліпними [Сымонович, 1961, с. 202–203, рис. 1, 14–15]. Отже, приблизно IX–X ст. можна датувати ліпні сковорідки на Волині, в т.ч. знахідку з Потелича.

Усі п'ять варіантів горщиків кераміки *другої хронологічної групи* мають аналогії як на сусідніх, так і віддаленіших пам'ятках Волині і Прикарпаття. Зокрема, ареал розповсюдження горщиків першого варіанту є досить широким (Ріпнів I, Городок і Зимне, Червен, Білівське та Муравицьке городища та інші у Волинській землі) [Ауліх, 1958, с. 38–39, табл. II: 7, 9, 11; Багрій, 1962, с. 128–128; Abramowicz, 1959, s. 179, гус. 46; Ауліх, 1971, с. 175–176, рис. 3: 6; 5: 1; Свешніков, Петегирич, 1978, с. 85, рис. 5: 2]; Судова Вишня, Ступниця, Нижній Струтин, Екімауци та інші [Ратич, 1962, с. 115, 119, табл. I: 1–2, 4–6; Раппопорт, Малевская, 1963, с. 71, рис. 5: 7–8, 21–22; Хынку, 1971, с. 82–83, рис. 1: 3–4; 7: 2–3] у Галицькій землі. Горщики першого варіанту з городища у Потеличі є, мабуть, найранішими серед керамічного матеріалу X–XI ст.

До горщиків другого варіанту подібні посудини з Пліснеська, Червена, Галича, Урича, Ступниці та інших пам'яток [Кучера, 1962, с. 48, рис. 19: 4; Abramowicz, 1959, s. 181, гус. 53; Малевская, 1974, с. 34, рис. 2: 1–4; Раппопорт, Малевская, 1963, с. 70–71, рис. 5: 1, 20]. Однак вони трапляються значно рідше від першого варіанту як на території Прикарпаття і Волині, так і на інших територіях. Можливо, що поява на таких посудинах ледь помітного валика на зовнішньому боці вінчика, як це помічено у Галичі, є свідченням їхнього дальшого типологічного розвитку.

Горщики третього варіанту на більшості пам'яток датовано XI ст. Вони добре представлені серед керамічних комплексів на волинських городищах у Перемилі, Затурцях, Муравиці, Червені [Ратич, 1976, рис. 62; Кучера, 1971, с. 182, рис. 6: 7–9; Свешніков, Петегирич, 1978, с. 84–85, рис. 4: 6–7; 5: 1,3; Abramowicz, 1959, s. 167–170, гус. 21–25], Белзі³. Відомі вони й на пам'ятках Прикарпаття. Крім уже згадуваної Ступниці, такі горщики знайдено на городищі Спас Старосамбірського р-ну та на поселенні в с. Котоване, що на Дрогобиччині⁴.

Подібні до четвертого варіанта горщиків посудини часто трапляються на слов'янських городищах Молдавії [Хинку, 1971, с. 83, рис. 1: 5,6; рис. 7: 4], вони відомі серед керамічного матеріалу з Ступниці та Урича [Раппопорт, Малевская, 1963, с. 70, рис. 5: 2–4, 18–19], Пліснеська [Кучера, 1961, с. 148, рис. 2: 5], на волинських городищах в Муравиці [Свешніков, Петегирич, 1978, с. 84–85, рис. 3: 1; рис. 4: 5], Перемилі [Ратич, 1976, рис. 62], Червені [Abramowicz, 1959, s. 170–173, гус. 26–27; гус. 30–32], Білеві [Ауліх, 1971, с. 175–176, рис. 5: 5]. Горщики з таким профілюванням вінець виявлені на відомому поселенні у Ріпневі [Ауліх, 1958, табл. II: 6, 8, 10] та поселенні Любея IV [Петегирич, Павлів, 2013, с. 199–200, рис. 8: 1–3,5], яке територіально розташоване найближче до Потелича. Подібні горщики знайдено на багатьох інших пам'ятках, де вони переважно датовані XI ст.

Горщики п'ятого варіанту, мабуть, належать до найпізніших у комплексі кераміки X–XI ст. з Потелича. На Волині ця особливість добре простежується на кераміці з курганного могильника в с. Збужі, який датований авторкою досліджень XI ст. [Власова 1961, с. 93, рис. 2:

² Фонди відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, розкопки Володимира Петегирича.

³ Фонди відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, розкопки Володимира Петегирича.

⁴ Фонди Львівського історичного музею.

2–4]. Маріанна Малевська спочатку зарахувала горщики з таким профілем вінець до перехідних форм від посудин XI ст. до горщиків XII ст. [Раппопорт, Малевская, 1963, с. 71, рис. 5: 14–16], однак згодом на керамічних матеріалах з Галича горщики з вінчиками цього варіанту датувала першою половиною XI ст. [Малевская, 1974, с. 36, рис. 3: 1–6]. Попри це, як би остаточно не вирішилося питання щодо хронології таких горщиків, можна, здається, обмежити їхнє датування тільки XI ст.

Кераміка *третьої хронологічної групи* представлена виключно уламками горщиків, які можна датувати XII–XIII ст. тільки за технологічними ознаками. Такі ознаки, як добре відмудлене тісто з невеликою домішкою дрібного піску, якісний випал, симетрія і незначна товщина стінок, правильність орнаментальних ліній, ангобування зовнішньої поверхні характерні для комплексів кераміки багатьох городищ та поселень цього часу у Галицько-Волинській землі [Малевская, 1969, с. 4–10; Кучера, 1975, с. 346–352; Тимошук, 1982, с. 23–26] та на інших територіях.

Отже, аналіз керамічного матеріалу із фондів відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, який походить з Потелицького городища, показує, що він репрезентує доволі значний хронологічний відрізок з IX по XIII ст.

Короткі висновки. Археологічні матеріали, здається, остаточно підтверджують “розточанську”, а не “карпатську” локалізацію літописного Телича (Потелича). Окрім історичних, картографічних та топонімічних даних, це засвідчує збірка кераміки як одне з наймасовіших археологічних джерел. Цікаво, що серед неї виявилися знахідки не тільки хронологічно синхронні з першою і єдиною літописною згадкою Телича (XIII ст.), але й значно давніші (IX–X, X–XI, XII ст.). Використання городища для заселення впродовж такого тривалого часу може вказувати, що це місце було надзвичайно сприятливим для проживання й захисту завдяки оптимальним природним умовам (наявність водної артерії, висока гора у поєднанні зі штучно зведеними оборонними валами й ровами для забезпечення захисту, розташування у місці проходу через розточанські пагорби поблизу найкоротшого шляху з Белзької і Червенської земель у Верхній Надбужанщині до Прикарпаття, що дозволяло контролювати один з важливих шляхів Галицько-Волинської землі, багаті природні ресурси та ін.).

Не виключено, що Потелицьке городище могло відігравати роль адміністративного та релігійного центру невеликої волості. Остаточно це могли б підтвердити дослідження як самого Потелича, так і його ближчих і дальших околиць. Цікаво, що перші сліди ранньосередньовічного заселення території Розточчя поблизу Потелича теж фіксуються вже у X ст., про що, зокрема, свідчать матеріали цього часу, виявлені під час поверхневих обстежень поблизу с. Йоничі [Михальчишин, 1985, с. 319], яке розташоване за 4 км на схід від Потелича. Окремі дослідники припускають, що вже у XIII ст. в Потеличі могла існувати церква св. Миколая, бо вона відома вже з XV ст. [Gil, 1999, с. 180]. Будівля могла стояти у південній частині ринку і була, очевидно, пов'язана з торгівельною функцією цього міста [Слободян, 1998, с. 142]. Деякі давніші знахідки, виявлені у Потеличі [Січинський, 1927, табл. IV, 8д], теж наштовхують на припущення, що це міг бути міський осередок⁵.

Треба також мати на увазі, що наукова цінність представлених матеріалів з городища у Потеличі полягає ще й у тому, що вони можуть виявитися чи не єдиним археологічним джерелом до найдавнішої історії цієї пам'ятки, оскільки саме городище, за деякими даними, майже повністю зруйноване кар'єром з видобутку каменю в 60–70 роках XX ст. [Пелешин, 1997, с. 12].

⁵ За інформацією Володимира Січинського трубчастий замок княжої доби ще у 20-х роках XX ст. служив для замикання дверей старих церков у Потеличі.

ЛІТЕРАТУРА

- Ауліх В.В. (1958). Основні результати археологічного дослідження древньоруського селища в с. Ріпнів Львівської області // Дисертаційний збірник Інституту суспільних наук АН УРСР. – Київ. – С. 26–58.
- Ауліх В.В. (1972). До питання про місцезнаходження літописної Пересопниці // Середні віки на Україні, I. – С. 168–176.
- Багрій Р.С. (1962). Нові слов'янські і древньоруські пам'ятки на території Волині // МДАПВ. – Вип. 4. – С. 120–130.
- Барсов Н.П. (1885). Очерки русской исторической географии. География Начальной Несторовой летописи. – Варшава. – 275 с.
- Власова Г.М. (1961). Древнерусский могильник в с. Збуже // КСИА АН УССР. – Вип. 11. – С. 91–93.
- Гавінський А. (2013). Пам'ятка культури ліщастого посуду Потелич на Львівщині // МДАПВ. – Вип. 17. – С. 264–267.
- Дашкевич Н.П. (1873). Княжение Даниила Галицкого по русским и иностранным известиям. – Киев. – 163 с.
- Горницький Е. (1890). Записки топографічно-історичні о стародавнім містечку Потыличи // Зоря. – Львів. – Т. 11. – Ч. 10–15.
- Грушевський М.С. (1905). Історія України–Руси. – Т. II, XI–XIII вік. – Львів. – 633 с.
- Ипатьевская летопись (2001). Полное собрание русских летописей. – Том второй. – 2-е издание. – Москва.
- Каргер М.К. (1960). Основные итоги раскопок древнего Галича в 1955 году // КСИА АН СССР. – Вип. 81. – С. 61–71.
- Корчинський О.М. (1996). Городища IX–XIV ст. в басейні Верхнього Подністров'я / Дис. ... канд. істор. наук. – Львів. – 254 с.
- Котляр Н.Ф. (1985). Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX–XIII вв. – Киев. – 184 с.
- Крип'якевич І.П. (1984). Галицько–Волинське князівство. – Київ. – 174 с.
- Кучера М.П. (1961). Кераміка древнього Пліснеська // Археологія. – Т. XII. – С. 143–154.
- Кучера М.П. (1962). Древній Пліснеськ // АП УРСР. – Т. XII. – С. 3–56.
- Кучера М.П. (1972). Ранньосередньовічне городище поблизу с. Затурці на Волині // Середні віки на Україні. – Київ. – Вип. I. – С. 176–187.
- Кучера М.П. (1975). Кераміка // Археологія Української РСР. – Т. III: ранньослов'янський та давньоруський періоди / В.Й. Довженко (ред.). – Київ. – С. 346–352.
- Літопис Руський (1989). За Іпатським списком переклав Леонід Махновець. – Київ. – 591с.
- Логвин Г.Н. (1968). По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятки. – Київ. – 463 с.
- Лонгинов А.В. (1885). Червенские города. Исторический очерк в связи с этнографией и топографией Червонной Руси. – Варшава. – 385 с.
- Малеvская М.В. (1969). К вопросу о керамике Галицкой земли XII–XIII вв. // КСИА АН СССР. – Вип. 120. – С. 3–14.
- Малеvская М.В. (1972). Некоторые исторические связи Новогрудка в X в. // КСИА АН СССР. – Вип. 129. – С. 14–20.
- Малеvская М.В. (1974). Гончарная мастерская I пол. XI в. в древнем Галиче // Культура средневековой Руси. – Ленинград. – С. 33–38.
- Михайлина Л. (2007). Слов'яни VIII–X ст. між Дніпром і Карпатами. – Київ. – 300 с.
- Михальчишин И.Р. (1985). Исследования в Прикарпатье и Волынской области // АО 1983. – Москва. – С. 318–319.
- Міляєва Л. (1969). Стінопис Потелича: Визвольна боротьба українського народу в мистецтві XVII ст. – Київ.
- Нові дані до історії Галицько-Волинського князівства (1937) // Діло. – 11.05.
- Пастернак Я. (1937). Нові археологічні набутки музею НТШ у Львові за час 1933–1936 // Записки НТШ. – Т. 154. – С. 241–268 (окрема відбитка: с. 1–28).

- Пастернак Я.* (1961). Археологія України. – Торонто. – 789 с.
- Пеленський Й.Г.* (1948). Червенські городи. – Львів. – 259 с. (Машинопис) // Науковий архів відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Од. зб. 54.
- Пелецишин М.А.* (1966). Поселення культури лійчастого посуду біля с. Лежниці на Волині // Археологія. – Т. XX. – С. 146–156.
- Пелецишин М.А.* (1995). Поселення III тис. до н. е. на горі Жупан у Винниках // Наукові записки Львівського історичного музею. – Львів. – Вип. 4. – С. 24–41.
- Пелецишин М.А.* (1997). Археологічні дослідження Львівського університету у 80-х – першій половині 90-х рр. // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів. – Вип. 32. – С. 8–22.
- Пелецишин М.А.* (2004). Енеолітичне поселення Зимне в західній Волині. – Тернопіль. – 158 с.
- Петегурич В., Павлів Д.* (2013). Дослідження пам'яток княжої доби на Малому Поліссі Львівщини і питання локалізації “Белзьких полів” // МДАПВ. – Вип. 17. – С. 193–222.
- Раппопорт П.А.* (1963). Отчет о работе отряда по изучению крепостей в 1963 г. Машинопис // Науковий архів відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (без номера).
- Раппопорт П.А., Малевская М.В.* (1963). Обследование городищ Прикарпатья и Закарпатья на территории Советского Союза // ААС. – Т. V. – Fasc. 1–2. – С. 61–76.
- Ратич О.О.* (1961). Древноруські матеріали з розкопок 1955–1956 рр. на Замковій Горі у Львові // МДАПВ. – Вип. 3. – С. 115–127.
- Ратич О.О.* (1962). Результати досліджень древноруського городища Замчиська в м. Судова Вишня, Львівської області в 1957–1959 рр. // МДАПВ. – Вип. 4. – С. 106–119.
- Ратич О.О.* (1976). Населення Прикарпаття і Волині в епоху Київської Русі та в період феодальної роздробленості // Населення Прикарпаття і Волині за доби розкладу первіснообщинного ладу та в давноруський час. О.П. Черниш (ред.). – Київ. – С. 132–206.
- Свешніков І.К., Петегурич В.М.* (1978). Археологічні дослідження в с. Муравиця // Археологія. – Вип. 27. – С. 79–86.
- Симонович Э.А.* (1961). Поселение эпохи Киевской Руси в с. Чаплин в южной Белоруссии // СА. – № 2. – С. 200–209.
- Січинський В.* (1927). Будівництво міста Потилича // Записки НТШ. – Т. 147. – С. 103–130.
- Слободян В.* (1998). Жовківщина. – Львів. – Т. 5. Історико-архітектурні нариси церков. – 186 с.
- Смішко М.Ю., Пелецишин М.А.* (1962). Поселення культури лійчастого посуду в селі Малі Грибовичі Львівської області // МДАПВ. – Вип. 4. – С. 28–43.
- Тимощук Б.О.* (1973). Ломачинське городище // Археологія. – Вип. 9. – С. 100–106.
- Тимощук Б.О.* (1974). Слов'янське городище Грозинці на Буковині // Археологія. – Вип. 13. – С. 86–93.
- Тимощук Б.О.* (1982). Давноруська Буковина (X–перша половина XIV ст.). – Київ. – 206 с.
- Филипчук М.* (2012). Слов'янські поселення VIII–X ст. в українському Прикарпатті. – Львів. – 312 с.
- Хынку И.Г.* (1971). Керамика славян Поднестровья в X–XII вв. // Известия АН Молдавской ССР, серия общественных наук. – Кишинев. – № 2. – С. 80–92.
- Шараневич И.* (1869). Исследование на поле отечественной истории и географии // Литературный сборник галицко-русской матицы. – Львов. – С. 46–139.
- Abramowicz A.* (1959). Ceramika z Czerwna nad Huczwą // APolski. – Tom IV. – Z. 1. – S. 149–185.
- Chodakowski Zorian Dołęga.* (1967). O Sławiańszczyźnie przed Chrześcijaństwem oraz inne pisma i listy. Opracował i wstępem opatrzył Julian Maślanka, Wydawnictwo Naukowe PWN. – Warszawa.
- Długossii Ioannis.* (1964). Annales, seu, Cronicae incliti Regni Poloniae. – Liber I–II. – Varsaviae. – 466 p.
- Gil A.* (1999). Prawosławna eparchia Chełmska do 1596 roku. – Lublin–Chełm. – 260 s.
- Janeczek A.* (1991). Osadnictwo pogranicza polsko-ruskiego. Województwo Bełskie od schyłku XIV do początku XVII w. – Wrocław. – 388 s.
- Janeczek A.* (1997). Nie tylko garnkami sławny. Potylicz w średniowieczu // Archaeologia Historica Polona. – T. 5. – Toruń. – S. 51–68.
- Janusz B.* (1918). Zabytki przedhistoryczne Galicyi Wschodniej. – Lwów. – 310 s.
- Jażdżewski K.* (1936). Kultura pucharów lejkowatych w Polsce Zachodniej i Środkowej. – Poznań. – 457 s.

Hawinsky A., Pasterkiewicz W., Rybicka M. (2014). Kotoryny, rej. Żydacziw, stan. Grodzisko III. Osadnictwo z okresu neolitu // Środowisko naturalne i człowiek nad Górnym Dniestrem – rejon Kotliny Halicko-Bukaczowskiej w pradziejach i wczesnym średniowieczu / K.Harmata, J. Machnik, M. Rybicka (ed.). – Kraków. – S. 168–284.

Kiryk F. (1992). Tylicz. Ze studiów nad miastami i miasteczkami w rejonie osadnictwa łemkowskiego w okresie przedrozbiorowym // Łemkowie w historii i kulturze Karpat. – Cz. I / J. Czajkowski (ed.). – Sanok. – S. 183–198.

Malinowski T. (1957). Wczesnośredniowieczne prażnice z Wielkopolski // Prz. Arch. – T. – XI. – S. 68–80.

Musianowicz K. (1969). Drohiczyn we wczesnym średniowieczu // MW. – T. VI. – S. 7–235.

Parczewski M. (2007). Średniowieczna kolonizacja wschodniej części polskich Karpat w świetle danych archeologii // Późne średniowiecze w Karpatach polskich / Jan Gancarski (ed.). – Krosno. – S. 9–37.

Prochaska A. (1913). Z przeszłości Potylicza // Przewodnik naukowy i liechteracki. – R. XLI. – Z. 1–2.

Schneider A. (1874). Encyklopedia do krajoznawstwa Galicyi. – T. II. – Lwów. – 487 s.

Skrużny L. (1964). Pekáče – jejich výskyt, funkce a datování // PA. – Roč. LV. – Č. 2. – S. 370–389.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich (1887). – T. VIII. – S. 879–883.

REFERENCES

Aulikh, V.V. (1958). Osnovni rezultaty arkheolohichnoho doslidzhennia drevnoruskoho selyshcha v s. Ripniv Lvivskoi oblasti. In *Dysertaciyni zbirnyk Instytutu suspilnykh nauk AN URSSR*. Kyiv, 26–58 (in Ukrainian).

Aulikh, V.V. (1972). Do pytannia pro mistseznakhodzhennia litopysnoi Peresopnyci. *Seredni viky na Ukraini, I*, 168–176 (in Ukrainian).

Bahrii, R.S. (1962). Novi slovianski i drevnoruski pamiatky na terytorii Volyni. *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni, 4*, 120–130 (in Ukrainian).

Barsov, N.P. (1885). *Ocherki russkoi istoricheskoi heografii. Heografija Naczalnoy Nestorovoy letopisi*. Varshava, 275 pp. (in Russian).

Vlasova, H.M. (1961). Drevnerusskiy mohilnik v s. Zbuzhe. *Kratkie soobshchenija Instituta arkheologii AN USSR*, 11, 91–93 (in Russian).

Havinskyi, A. (2013). Pamiatka kultury liichastoho posudu Potelych na Lvivshchyni. *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*, 17, 264–267 (in Ukrainian).

Dashkevich, N.P. (1873). *Knjazhenie Daniila Halitskogo po russkim i inostrannym izvestijam*. Kiev, 163 pp. (in Russian).

Novi dani do istorii Halytsko-Volynskoho kniazivstva (1937). *Dilo*, 11.05 (in Ukrainian).

Hornytsky, E. (1890). Zapysky topografichno-istorychni o starodavnim mistochku Potylichy. *Zoria, 11*(10–15), Lviv (in Ukrainian).

Hrushevskiy, M.S. (1905). *Istoriia Ukrainy-Rusy*, II, XI–XIII vik. Lviv (in Ukrainian).

Ipat'evskaja letopis (2001). *Polnoe sobranije russkikh letopisey, 2*, 2-e izdaniie. Moskva (in Russian).

Karger, M.K. (1960). Osnovnyie itogi raskopok drevnego Galicha v 1955 godu. *Kratkie soobshchenija Instituta arkheologii AN SSSR, 81*, 61–71 (in Russian).

Korchynskiy, O.M. (1996). *Horodyshcha IX–XIV st. v baseini Verkhnoho Podnistrovia*. Doctoral Dissertation. Lviv, 254 pp. (in Ukrainian).

Kotljarskiy, N.F. (1985). *Formirovanie territorii i vozniknovenie gorodov Galitsko-Volynskoy Rusi IX–XIII vv*. Kiev, 184 pp. (in Russian).

Krypiakevych, I.P. (1984). *Halytsko-Volynske kniazivstvo*. Kyiv, 174 pp. (in Ukrainian).

Kuchera, M.P. (1961). Keramika drevnoho Plisneska. *Arkheolohiia*, XII, 143–154 (in Ukrainian).

Kuchera, M.P. (1962). Drevnii Plisnesk. *Arkheolohichni pamiatky URSSR*, XII, 3–56 (in Ukrainian).

Kuchera, M.P. (1972). Rannoserednovichne horodyshche poblyzu s. Zaturtsi na Volyni. *Seredni viky na Ukraini, I*, Kyiv, 176–187 (in Ukrainian).

Kuchera, M.P. (1975). Keramika. V.Y. Dovzhenok (Ed.) *Arkheolohiia Ukrainskoi RSR, III, rannoslavianyskyi ta davnorusskiy periody*. Kyiv, 346–352 (in Ukrainian).

Litopys Ruskyi (1989). Za Ipat'skym spyskom pereklav Leonid Makhnovets. Kyiv, 591 pp. (in Ukrainian).

- Lohvyn, H.N. (1968). *Po Ukraini. Starodavni mystetski pamiatky*. Kyiv, 463 pp. (in Ukrainian).
- Lonhinov, A.V. (1885). *Chervenske goroda. Istoricheskiy ocherk v svyazi s etnografiei i topografiei Chervonnoy Rusi*. Varshava, 385 pp. (in Russian).
- Malevskaja, M.V. (1969). K voprosy o keramike Galitskoi zemli XII–XIII vv. *Kratkie soobshchenija Instituta arkheologii AN SSSR*, 120, 3–14 (in Russian).
- Malevskaja, M.V. (1972). Nekotorye istoricheskie svyazi Novogrudka v X v. *Kratkie soobshchenija Instituta arkheologii AN SSSR*, 129, 14–20 (in Russian).
- Malevskaja, M.V. (1974). Goncharnaja masterskaja I pol. XI v. v drevnem Galiche. In *Kultura srednevekovoy Rusi*. Leningrad, 33–38 (in Russian).
- Mykhailyna, L. (2007). Sloviany VIII–X st. mizh Dniprom i Karpatamy. Kyiv, 300 pp. (in Ukrainian).
- Mykhalchyshyn, I.R. (1985). Issledovaniya v Prikarpat'e i Volynskoy oblasti. *Arkheologicheskie otkrytija 1983 g.* Moskva, 318–319 (in Russian).
- Miliaeva, L. (1969). *Stinopys Potelycha: Vyzvolna borotba ukraïnskoho narodu v mystetstvi XVII st.* Kyiv (in Ukrainian).
- Pasternak, Ya. (1937). Novi arkheolohichni nabutki muzeiu NTSH u Lvovi za chas 1933–1936 *Zapysky NTSH*, 154, 241–268 (in Ukrainian).
- Pasternak, Ya. (1961). *Arkheolohiia Ukrainy*. Toronto, 791 pp. (in Ukrainian).
- Pelenskyi, Y.H. (1948). Chervenski horody. Lviv, 259 pp. (Mashynopys). *Naukovyi arkhiv viddilu arkheolohii Instytutu ukraïnoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy*. Od. zb. 54 (in Ukrainian).
- Peleshchysyn, M.A. (1966). Poselennia kultury liichastoho posudu bilia s. Lezhnytsi na Volyni. *Arkheolohiia*, XX, 146–156 (in Ukrainian).
- Peleshchysyn, M.A. (1995). Poselennia III tys. do n.e. na hori Zhupan u Vynnykakh. *Naukovi zapysky Lvivskoho istorychnoho muzeiu*, 4. Lviv, 21–41 (in Ukrainian).
- Peleshchysyn, M.A. (1997). Arkheolohichni doslidzhennia Lvivskoho universytetu u 80-kh – pershii polovyni 90-kh rr. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna*, 32. Lviv, 8–22 (in Ukrainian).
- Peleshchysyn, M.A. (2004). *Eneolitychne poselennia Zymne v zakhidnii Volyni*. Ternopil, 158 pp. (in Ukrainian).
- Petehyrych, V., & Pavliv, D. (2013). Research of mediewal Monumets in Male Polissia part of L'viv region and issue of localization of “Belz'ki Polja”. *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 17, 193–222 (in Ukrainian).
- Rappoport, P.A. (1963). Otchot o rabote otrjada po izucheniiu krepostey v 1963 g. (Mashynopys). *Naukovyi arkhiv viddilu arkheolohii Instytutu ukraïnoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy* (in Russian).
- Rappoport, P.A., & Malevskaja, M.V. (1963). Obsledovaniie gorodishch Prikarpat'ja i Zakarpat'ja na territorii Sovetskogo Sojuza. *Acta Archaeologica Carpathica*, V(1–2), 61–76 (in Russian).
- Ratych, O.O. (1961). Drevnoruski materialy z rozkopok 1955–1956 rr. na Zamkovii Hori u Lvovi. *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*, 3, 115–127 (in Ukrainian).
- Ratych, O.O. (1962). Rezultaty doslidzhen drevnoruskoho horodyshcha Zamchyska v m. Sudova Vyshnia, Lvivskoi oblasti v 1957–1959 rr. *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*, 4, 106–119 (in Ukrainian).
- Ratych, O.O. (1976). Naselennia Prykarpattia i Volyni v epokhu Kyivskoi Rusi ta v period feodalnoi rozdrobenosti. O.P. Chernysh (Ed.) *Naselennia Prykarpattia i Volyni za doby rozkladu pervisnoobshchynnoho ladu ta v davnoruskyi chas*. Kyiv, 132–206 (in Ukrainian).
- Sveshnikov, I.K., & Petehyrych, V.M. (1978). Arkheolohichni doslidzhennia v s. Muravytsia. *Arkheolohiia*, 27, 79–86 (in Ukrainian).
- Symonovich, E.A. (1961). Poselenie epokhi Kievskoy Rusi v s. Chaplin v juzhnoy Belorussii. *Sovetskaja arkheologija*, 2, 200–209 (in Russian).
- Sichynskyi, V. (1927). Budivnytstvo mista Potylycha. *Zapysky NTSH*, 147, 103–130 (in Ukrainian).
- Slobodian, V. (1998). *Zhovkivshchyna. 5. Istoryko-arkhitekturni narysy tserkov*. Lviv, 186 pp. (in Ukrainian).

- Smishko, M.Yu., & Peleshchyshyn, M.A. (1962). Poselennia kultury liichastoho posudu v seli Mali Hrybovychi Lvivskoi oblasti. *Materialy i doslidzhennia z arkeolohii Prykarpattia i Volyni*, 4, 28–43 (in Ukrainian).
- Tymoshchuk, B.O. (1973). Lomachynske horodyshche. *Arkheolohiia*, 9, 100–106 (in Ukrainian).
- Tymoshchuk, B.O. (1974). Slovianske horodyshche Hrozyntsi na Bukovyni. *Arkheolohiia*, 13, 86–93 (in Ukrainian).
- Tymoshchuk, B.O. (1982). *Davnoruska Bukovyna (X–persha polovyna XIV st.)*. Kyiv, 206 pp. (in Ukrainian).
- Fylypchuk, M. (2012). *Slovianski poselennia VIII–X st. v ukrainskomu Prykarpatti*. Lviv, 312 pp. (in Ukrainian).
- Khynku, I.H. (1971). Keramika slavjan Podnestrov'ja v X–XII vv. *Izvestija AN Moldavskoy SSR, serija obshchestvennykh nauk*, 2. Kishinyow, 80–92 (in Russian).
- Sharanevich, I. (1869). Issledovanie na poli otechestvennoy istorii i heografii. *Literaturnyi sbornik halitsko-russkoi matitsy*. Lvov, 46–139 (in Ukrainian).
- Abramowicz, A. (1959). Ceramika z Czermna nad Huczwą. *Archeologia Polski*, IV(1), 149–185 (in Polish).
- Chodakowski, Zorian Dołęga. (1967). *O Sławiańszczyźnie przed Chrześcijaństwem oraz inne pisma i listy*. Opracował i wstępem opatrzył Julian Maślanka, Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa (in Polish).
- Długossii, Ioannis. (1964). *Annales, seu, Cronicae incliti Regni Poloniae*. I–II. Varsaviae, 466 pp.
- Gil, A. (1999). *Prawosławna eparchia Chełmska do 1596 roku*. Lublin–Chełm, 260 pp. (in Polish).
- Janeczek, A. (1991). *Osadnictwo pogranicza polsko-ruskiego. Województwo Bełskie od schyłku XIV do początku XVII w.* Wrocław, 388 pp. (in Polish).
- Janeczek, A. (1997). Nie tylko garnkami sławny. Potylicz w średniowieczu. *Archaeologia Historica Polona*, 5. Toruń, 51–68 (in Polish).
- Janusz, B. (1918). *Zabytki przedhistoryczne Galicyi Wschodniej*. Lwów, 310 pp. (in Polish).
- Jażdżewski, K. (1936). *Kultura pucharów lejkowatych w Polsce Zachodniej i Środkowej*. Poznań, 457 pp. (in Polish).
- Hawinsky, A., Pasterkiewicz, W., & Rybicka, M. (2014). Kotoryny, rej. Żydacziw, stan. Grodzisko III. Osadnictwo z okresu neolitu. K. Harmata, J. Machnik, M. Rybicka (Eds.) *Środowisko naturalne i człowiek nad Górnym Dniestrem – rejon Kotliny Halicko-Bukaczowskiej w pradziejach i wczesnym średniowieczu*. Kraków, 168–284 (in Polish).
- Kiryk, F. (1992). Tylicz. Ze studiów nad miastami i miasteczkami w rejonie osadnictwa łemkowskiego w okresie przedrozbiorowym. J. Czajkowski (ed.) *Łemkowie w historii i kulturze Karpat*. I. Sanok, 183–198 (in Polish).
- Malinowski, T. (1957). Wczesnośredniowieczne prażnice z Wielkopolski. *Przegląd Archeologiczny*, XI, 68–80 (in Polish).
- Musianowicz, K. (1969). Drohiczyn we wczesnym średniowieczu. *Materiały Wczesnośredniowieczne*, VI, 7–235 (in Polish).
- Parczewski, M. (2007). Średniowieczna kolonizacja wschodniej części polskich Karpat w świetle danych archeologii. Jan Gancarski (ed.) *Późne średniowiecze w Karpatach polskich*. Krosno, 9–37 (in Polish).
- Prochaska, A. (1913). Z przeszłości Potylicza. *Przewodnik naukowy i literacki*, XLI(1–2) (in Polish).
- Schneider, A. (1874). *Encyklopedia do krajoznawstwa Galicyi*, II, 487 pp. (in Polish).
- Skružný, L. (1964). Pekáče – jejich výskyt, funkce a datování. *Památky Archeologické*, LV(2), 370–389 (in Czech).
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* (1887). VIII, 879–883 (in Polish).

Стаття: надійшла до редакції 28.04.2017
прийнята до друку 25.05.2017

**POTELYCH COLLECTION OF CERAMICS
FROM THE MUSEUM OF SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY**

Volodymyr PETEHYRYCH, Andrij HAVINS'KYJ

*Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine,
Vynnychenko Str., 24, 79008, Lviv, Ukraine, e-mail: v.petehyrych@gmail.com, andrham@ukr.net*

Issues of localization and ancient history of the region Telych (Potelych) are analyzed at the article. Telych was mentioned at the first time at the Halychyna-Volhynian chronicle in 1262. However, its localization remains questionable during a long time and was associated with Potelych in the Ukrainian part of Roztochia or with Tylicz in Polish Carpathians. All previously carried out studies of its localization were based only on written and cartographic sources and critical analysis of literature. It is important to add to this discussion unpublished archaeological sources, including collection of ceramics found in the late 1930-th on the hill-fort in Potelych. Among this pottery complex three chronological groups are distinguished – fragments of handmade tableware from IX–X centuries, fragments of tableware, made on pottery wheel from X–XI and XII–XIII centuries. Archaeological materials as it seems are finally confirmed “roztochian” instead of “carpathian” localization of chronicle Telych (Potelych). Interestingly, that at this complex materials are presented not only synchronous with first mention of Telych (XIII century), but also significantly older. Population of the hill-fort during such a long period could evidence that this place was very favorable for living and protection through optimal natural environment and strategic location. Among these circumstances in particular are presence of close water sources, combination of high relief and defensive ramparts and moats, location of this place near passage through Roztochia hills near the shortest path from Belz and Cherven lands in Upper Bug region to the Sub-Carpathians, control of the one of the important routes of Halychyna and Volhynia lands and others.

Key words: Potelych, ceramics, Sub-Carpathians, Upper Bug region, Muzeum of Shevchenko Scientific Society.